Bu günlər xalqımız Azərbaycan neft-qaz sənayesi tarixinə əbədi həkk olunmuş əlamətdar günlərdən birini - "Neft Daşları" yatağında ilk neftin çıxarılmasının 70-ci ildönümünü qeyd edir. Xəzər dənizində polad direklər üzərində belə bir əfsanəvi şəhərin yaradılması Azərbaycan neftçilərinin qəhrəmanlıq salnaməsində parlaq səhifədir. Neft Daşlarında ilk neftin çıxarılması dünya əhəmiyyətli tarixi hadisədir.

Neft Daşları olmadan Azərbaycanda heç bir böyük neft və yaxud qaz hasilatı layihəsi mümkün deyildir. Bizim bütün xətlərimiz və gələcəkdə istismara veriləcək yeni layihələr hamısı Neft Daşlarında birləşir.

İlham ƏLİYEV

Neft Daşları Azərbaycanın strateji dayaq nöqtəsidir

1949-cu ilin 7 noyabr günü Bakı şəhərindən 110 kilometr şimal-şərqdə, Xəzər dənizində qazılmış neft quyusunun fontan vurması ilə dünya neft sənayesinin inkişafında yeni bir dövrün - açıq dənizdə stasionar platforma üzərindən neft hasilatının başlanğıcı qoyulmuşdur. İndi, demək olar, bütün okean və dənizlərdə axtarış-kəşfiyyat və hasilat işləri aparılır. "Neft Daşları" yatağının kəşf edilməsi təkcə keçmiş SSRİ-ni əhatə edən - Xəzərdə, Oxot, Barens dənizlərində, Qara dənizdə deyil, həm də dünyanın bütün dəniz və okeanlarında - Meksika körfəzində, Şimal dənizində axtarış-kəşfiyyat işlərinin inkişafına güclü təkan verdi. Hazırda dünya üzrə axtarış-kəşfiyyat işlərinin və karbohidrogen hasilatının əhəmiyyətli hissəsi dəniz akvatoriyalarının payına düşür. Okean və dəniz şelflərində işlərin miqyası sürətlə genişlənir. Suyun dərinliyi min metrdən çox olan sahələrdə karbohidrogen ehtiyatlarının mənimsənilməsi prosesi gedir və biz fəxrlə deyə bilərik ki, bu böyük prosesin əsası qəhrəman Azərbaycan neftçiləri tərəfindən qoyulmuşdur.

"Neft Daşları"nın kəşfi və istismarı Azərbaycan neft sənayesini inkişafın yeni pilləsinə qaldırdı, qazanılan təcrübə Xəzərin digər sahələrində axtarış-kəşfiyyat işlərinin sürətlənməsinə təkan verdi, qısa müddətdə yeni neft-qaz yataqlarının tapılmasına və işlənilməsinə yol açdı. Ulu Öndər Heydər Əliyevin qeyd etdiyi kimi: "Yeni neft strategiyasının maddi və elmi təməli məhz "Neft Daşları" ilə qoyulmuşdur".

Neft Daşlarının inkişaf tarixi Heydər Əliyevin adı ilə sıx bağlıdır. O, hələ keçmiş sovetlər dönəmində respublikamıza rəhbərlik etdiyi illərdə dəniz neftçilərinin əməyini daim yüksək qiymətləndirmiş, dəfələrlə Neft Daşlarına səfər etmiş, vəziyyətlə yerində tanış olaraq, mövcud problemlərin həlli üçün müvafiq tapşırıqlar vermiş, məsələləri şəxsi nəzarətində saxlamışdır. Ulu Öndərin Neft Daşlarının 25 illik yubileyində neftçilər qarşısında qoyduğu vəzifələr isə həqiqətən tarixi əhəmiyyət kəsb edirdi. O vaxt Xəzər dənizinin 40 metrədək dərinliyində yerləşən yataqlar artıq kəşf edilmişdi. Ulu Öndər neft-qaz sənayesinin inkişafı istiqamətində mövcud elmi bilikləri ümumiləşdirərək dənizin 100 metrdən artıq dərinliklərində işə başlamaq təşəbbüsü ilə çıxış etdi. Neftçilər bu təşəbbüsü böyük ruh yüksəkliyi ilə qarşıladılar və tezliklə Neft Daşlarının işlənməsi təcrübəsindən istifadə olunmaqla bu gün Azərbaycan iqtisadiyyatının qüdrətlənməsi üçün müstəsna əhəmiyyət kəsb edən "Günəşli", "Çıraq", "Azəri" və digər yataqlar kəşf olundu. Ulu Öndərin diqqət və qayğısı dənizdə neftçıxarma sənayesinin müasir infrastrukturla təchiz olunmasında həlledici rol oynadı. O zaman keçmiş SSRİ-də yeganə ixtisaslaşdırılmış Neft Donanması Bakıda formalaşdı və dənizin dərinsulu hissələrində işlərin səmərəli aparılması üçün zəruri əhəmiyyət kəsb edən "Xəzər" və "Şelf" tipli 10-dan artıq yarımdalma və özüqalxan qazma qurğusu, seysmik, mühəndis-geoloji elmi-tədqiqat gəmiləri, kran və borudüzən gəmilər, sərnişin və təchizat gəmiləri və digər texnika və avadanlıqlarla komplektləşdirildi. Heydər Əliyev şəxsi nüfuzundan istifadə edərək hazırda onun adını şərəflə daşıyan və dəniz neft-qaz platformalarının inşasını uğurla həyata keçirən Bakı Dərin Özüllər Zavodunun Azərbaycanda tikilməsinə nail oldu. Ulu Öndər həmin dövrdə görülən işlərin tarixi miqyaslarından danışarkən deyirdi: "Neft Daşları XX əsrdən XXI əsrə atılmış bir körpüdür. Yeni neft strategiyasının maddi və elmi təməli də məhz Neft Daşları ilə qoyulmuşdur".

Ötən 70 il ərzində Neft Daşları böyük bir qəhrəmanlıq yolu keçərək nəhəng istehsal-yaşayış kompleksinə çevrilmişdir. Burada indiyədək 1939 quyu qazılmış, 200 kilometrdən artıq estakada, 333 istehsal meydançası tikilmiş, 100 kilometrlərlə neft, qaz, su kəmərləri çəkilmiş, işlənmənin əvvəlindən 175,5 milyon ton neft və 14,3 milyard kubmetrdən çox qaz hasil olunmuşdur. Neft Daşları ona bitişik olan "Palçıq pilpiləsi" yatağı ilə birlikdə istismar dövründə Azərbaycanın neft hasilatının təqribən 13 faizini birbaşa təmin etmişdir. Hasilatının pik səviyyəsində - 1967-ci ildə Neft Daşlarında 7,6 milyon ton neft hasil olunmuşdur ki, bu da Azərbaycanın o dövrdə ümumi neft hasilatının 1/3 hissəsi idi. Hazırda Neft Daşlarında istismar fondunda olan 406 quyunun 399-u fəaliyyətdədir, yataq üzrə gündəlik hasilat 3050 ton neft, 300 min kubmetr qaz təşkil edir. Sulaşma göstəricisi 30 faiz təşkil edir ki, bu da işlənmənin son mərhələsində olan yataq üçün kiçik göstəricidir.

On il bundan əvvəl möhtərəm Prezident İlham Əliyev Neft Daşlarının 60 illik yubileyi mərasimində etdiyi dərin məzmunlu çıxışı zamanı bizim qarşımızda yatağın işlənmə perspektivlərinin, rentabelliyinin və hasilatın artırılması istiqamətində mühüm vəzifələr qoymuşdu. Qürur hissi ilə deyə bilərik ki, onun tapşırıq və tövsiyələri dəniz neftçilərimizin əməli fəaliyyət proqramına çevrilmiş, geniş miqyaslı iş aparılmış, verilən tapşırıqlara əməl olunmuşdur. Son 10 il ərzində yataqda 9 yeni özül tikilib istismara verilmiş, 183 quyu qazılmışdır ki, hazırda bu quyuların cari gündəlik hasilatı 1700 ton təşkil edir. Eyni zamanda, fəaliyyətsiz fonda daxil olan quyularda səmərələşdirici işlər aparılmışdır. Nəticə göz qabağındadır: "Neft Daşları" yatağı bu gün yeni intibah dövrünü yaşayır. 2018-ci ildə yataq üzrə hasilat 20 faiz artmışdır. İllik neft hasilatı 2010-cu ildə 904 min ton idisə, 2017-ci və 2018-ci illərdə 1 milyon tondan artıq olmuşdur. Qaz hasilatında da ciddi artım müşahidə edilir. Ötən il yataqdan 81,2 milyon kubmetr qaz hasil edilmişdir. "Neft Daşları" yatağında yeni özüllərin tikilməsi və onlardan quyuların qazılması davam etdirilir. Növbəti illərdə daha 5 özülün tikintisi və quyuların qazılması planlaşdırılır.

Bu gün artıq SOCAR və onun müəssisələri, eləcə də digər Azərbaycan neft və qaz şirkətləri dünya üzrə tətbiq olunan əsas müasir texnoloji nailiyyətlərdən yararlanır. Ən mürəkkəb geoloji struktur şəraitində qazma, hasilat işləri aparır, dənizin dərinsulu hissələrində platformalar quraşdırır, yüksək təzyiq şəraitində quyular qazır, maili və üfüqi istiqamətdə qazma işlərinin aparılması üçün yeni metodlardan istifadə edir və bütün bunlar əvvəlki dövrlə müqayisədə bizim üçün adi prosesə çevrilib. Artıq "Şahdəniz" və "Azəri-Çıraq-Günəşli" layihələrinin bütün əsas tikinti-quraşdırma, qazma və digər xidmət işləri tam olaraq Azərbaycanın daxilində ən yüksək beynəlxalq standartlara uyğun həyata keçirilir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin qarşımızda qoyduğu əsas vəzifələrdən biri də SOCAR-ı qlobal miqyasda tanınan, çevik, müasir və rəqabətədavamlı transmilli şirkətə çevirməkdir. Bu istiqamətdə əhəmiyyətli uğurlar əldə edilmişdir. SOCAR dünya bazarlarına inamla daxil olaraq, özünə layiqli yer tutmuşdur və mövqelərini gücləndirməkdədir. İndi biz, demək olar, bütün qitələrdə fəaliyyət göstəririk. Ötən il 40 ölkənin 100-dən çox məntəqəsində müxtəlif kommersiya əməliyyatları həyata keçirilib ki, bu da SOCAR-ın nə qədər geniş və inkişaf etmiş qlobal ticarət və infrastruktur şəbəkəsinə malik olduğunun göstəricisidir. Həmin şəbəkəyə müxtəlif ölkələrdə neft və qaz məhsullarının nəqli üçün zəruri olan magistral boru kəmərləri, gəmilər, liman terminalları və s. imkanlar daxildir. Biz biznes portfelimizi davamlı olaraq diversifikasiya etməklə beynəlxalq bazarlarda payımızı durmadan artırmaq xətti götürmüşük və mütəmadi olaraq bu xətt üzrə məqsədyönlü tədbirlər görürük. Bir sözlə, SOCAR inkişaf edir, böyüyür, imkanları genişlənir.

Amma bütün bu layihələrin uğurla həyata keçirilməsi üçün qarşımızda hər şeydən əvvəl neft hasilatının sabit saxlanılması, qaz hasilatının yüksəldilməsi vəzifələri dayanır. Bu gün bizim əldə etdiyimiz bütün nailiyyətlərin əsasında Neft Daşlarında, Xəzər dənizində qazanılmış zəngin təcrübə, yaradılmış təkmil infrastruktur, kadr potensialı dayanır. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin sözləri ilə söyləsək, "Neft Daşları olmadan Azərbaycanda heç bir böyük neft və yaxud qaz hasilatı layihəsi mümkün deyildir. Bizim bütün xətlərimiz və gələcəkdə istismara veriləcək yeni layihələr hamısı Neft Daşlarında birləşir". Bu, həqiqətən də belədir. Yaxın illərdə biz "Abşeron", "Ümid" yataqlarında, "Qarabağ", "Babək", "Şəfəq", "Asiman", "Əşrəfi", "Dan ulduzu", "Aypara" strukturlarında genişmiqyaslı axtarış-kəşfiyyat və hasilat işlərinə başlamağı planlaşdırırıq. Bütün bu planların mərkəzində SOCAR-ın dənizdəki başlıca kommunikasiya düyününə çevrilmiş Neft Daşları, burada qazanılmış zəngin təcrübə, yaradılmış təkmil infrastruktur, kadr potensialı dayanır. Yatağın işlənilmə perspektivləri də kifayət qədər böyükdür. Hazırda qalıq ehtiyatlar 210 milyon ton, çıxarıla bilən ehtiyatlar 18 milyon ton civarında qiymətləndirilir. Texnologiyalar inkişaf etdikcə bu ehtiyatların daha böyük həcminin hasil olunması mümkündür.

Son illər ərzində Neft Daşlarının fəaliyyət sahələrində formalaşan lay sularının tam qapalı sistemdə idarə olunması təmin olunub ki, bu da Xəzər dənizinin ekoloji vəziyyətinin qorunması baxımından xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Böyük Britaniya istehsalı olan qurğu lay sularını müxtəlif mərhələlər üzrə neft və mexaniki qarışıqlardan təmizləyir. Təmizlənmiş lay suları suvurucu və uducu quyulara vurulur. Məişət çirkab suları da xüsusi qurğuda təmizlənib tam zərərsizləşdirildikdən sonra laylara vurulur. Nəticədə həm dənizin çirklənməsinin qarşısı alınır, həm də laylarda təzyiq sabit saxlanılaraq, iqtisadi fayda əldə olunur. Dəniz suyunun təmizlənməsi, yaşıllıqların salınması, istilik effekti yaradan qazların atmosferə atılmasının qarşısının alınması istiqamətində genişmiqyaslı tədbirlər həyata keçiririk. SOCAR-ın ekoloji layihələri BMT səviyyəsində yüksək qiymətləndirilmiş, Dünya Bankı tərəfindən mükafatlara layiq görülmüşdür. Tullantıların İdarə Edilməsi Mərkəzimiz MDB və Xəzər regionunda neft sənayesi üzrə ixtisaslaşmış ilk belə obyektdir.

"Neft Daşları" NQÇİ-də işçilərin sosial-məişət şəraitinin yaxşılaşdırılması daim diqqət mərkəzində saxlanılır. Dəniz neftçiləri bizim kadr ehtiyatlarımızın qızıl fondunu təşkil edir. Bu gün SOCAR-ın rəhbərliyində təmsil olunanların əksəriyyəti Neft Daşları məktəbini keçmiş şəxslərdir. Biz bununla fəxr edirik. İldə bir neçə dəfə rəhbərliyin dəniz mədənlərinə, ilk növbədə Neft Daşlarına baş çəkməsi şirkətimizdə artıq bir ənənə halını almışdır. Yubiley ərəfəsində də polad direklər üzərində yaradılmış doğma şəhərciyimizə səfər etdik, keçmiş iş yoldaşlarımızla, yeni nəslin nümayəndələri ilə görüşdük, Neft Daşlarının problemləri ilə maraqlandıq, görüləcək işləri müzakirə etdik, nahar süfrəsi ətrafında səmimi söhbət apardıq. Şəhərciyin ərazisində, yataqxana korpuslarında, sərnişin gəmisinə minib-düşmə meydançasında təmir işləri həyata keçirilmiş, 1000-ə yaxın ağac və 8000 gül kolu alınaraq mərkəzi parkda əkilmişdir.

Dəniz neftçilərinin özlərinə məxsus şanlı ənənələri var və hazırda Neft Daşlarında estafeti ələ almış gənc nəsil o ənənələri sədaqətlə yaşadır. Ölkənin ictimai həyatında yaxından iştirak etmək bu ənənələr içərisində xüsusi yer tutur. Son illərdə cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi altında respublikamızda aparılan sosial-iqtisadi inkişaf proseslərinə dəyərli töhfələr verən dəniz neftçiləri möhtərəm Prezidentin islahatlar kursunu ürəkdən dəstəklədiklərini, qarşıda duran vəzifələrin yerinə yetirilməsi üçün əllərindən gələni edəcəklərini bildirdilər.

Vətənimiz Azərbaycanın dayanıqlı inkişafının uzunmüddətli təminatına yönəlmiş uğurlu islahatlar siyasəti ilə cəmiyyətimiz və dövlətimiz faktiki olaraq yeni inkişaf mərhələsinə qədəm qoymuşdur. İqtisadiyyatın şaxələndirilməsi, qeyri-neft sektorunun gücləndirilməsi islahatların əsas hədəfləridir. Bu mərhələdə SOCAR-ın üzərinə qeyri-neft sektorunun ölkə iqtisadiyyatının əsas gəlir mənbəyinə çevrilməsi üçün etibarlı zəmin yaratmaq vəzifəsi düşür. Bunun üçün qısa müddətdə qarşıda duran bir sıra məsələləri həll etməliyik: neft hasilatının təbii azalmasını mümkün qədər ləngitməli, təbii qaz hasilatını artırmaqla neft gəlirlərinin azalmasını tarazlaşdırmalı, fasiləsiz xammal təchizatı ilə qeyri-neft sektorunun inkişafını stimullaşdırmalı, kimya sənayesini genişləndirməli və mövcud neft-qaz-kimya kompleksini şaxələndirməli, yeni bazarlara daxil olaraq əlavə gəlir mənbələri yaratmalı, SOCAR-ı müasir enerji şirkətləri səviyyəsində rəqəmsal şirkətə çevirməliyik. Qeyd etməliyəm ki, artıq bütün bu istiqamətlərdə məqsədyönlü addımlar atılmış, müsbət nəticələr əldə olunmuşdur. Artıq mədənlərimizdə, o cümlədən Neft Daşlarında məlumatların rəqəmsal modullarla idarə olunmasına başlanılmışdır və yaxın gələcəkdə neft-qazçıxarma işlərinin səmərəsini artırmaq üçün SOCAR rəqəmsal şirkətə çevriləcəkdir.

Neft Daşlarında ilk neftin çıxarılmasının 70 illiyi Azərbaycan neft-qaz sənayesinin və bütün xalqımızın bayramıdır. Xalqımız Neft Daşlarının təməlini qoymuş Yusif Səfərovun, Ağaqurban Əliyevin, Mixail Kaveroçkin və onun briqadasının üzvlərinin, neft-qaz sənayesinin görkəmli təşkilatçısı Sabit Orucovun, Neft Daşlarının sonrakı inkişafında mühüm rol oynamış Qurban Abasovun, Nəsrulla Babayevin, Solomon Qrobşteynin, Əhəd Yaqubovun, Viktor Naqayevin, Bəxtiyar Məmmədovun, Fuad Səmədovun, Bəhmən Hacıyevin, Akif Cəfərovun, Həzrət Xadikovun, Mübarək Məmmədovun, Xanoğlan Bayramovun, Səyyad İbrahimovun, Fərhad Həmzəyevin, Əhməd Zeynalovun, bu gün öz tövsiyələri ilə neft sənayesi işçiləri üçün mayak rolunu oynayan ağsaqqal akademikimiz Xoşbəxt Yusifzadənin əməyini yüksək qiymətləndirir. Neftçilərimizin gənc nəsli onların əmək yolunu davam etdirməsindən şərəf duyur.

Bu gün Neft Daşları abad bir dəniz şəhəridir. Bu şanlı yubiley günlərində biz aydın görürük ki, Neft Daşlarının perspektivləri hələ böyükdür. Möhtərəm Prezident İlham Əliyevin dediyi kimi, Neft Daşları hələ bundan sonra da uzun illər Azərbaycanın iqtisadi cəhətdən qüdrətlənməsinə ləyaqətlə xidmət edəcəkdir.
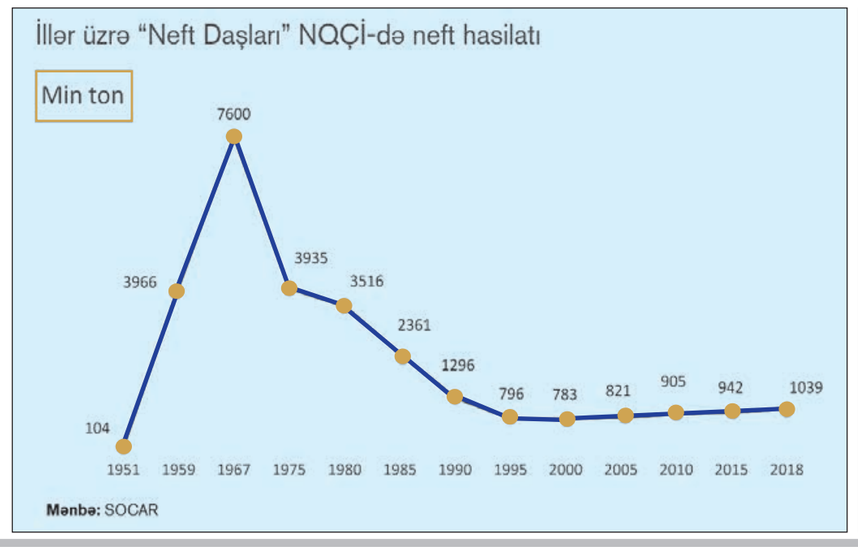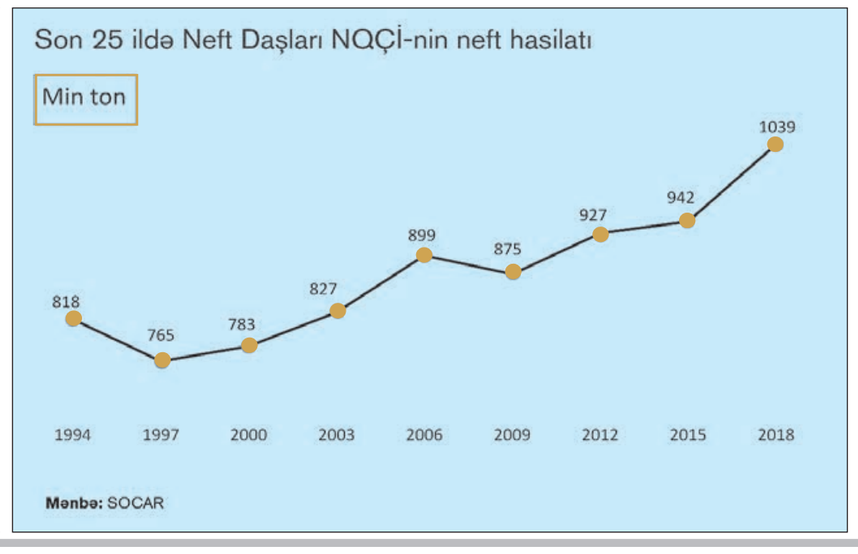
Rövnəq ABDULLAYEV,
SOCAR-ın prezidenti,
Milli Məclisin deputatı